

מאלפי זהב

אוצר הערות והידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת ויקהל - פקודי

פרשת ויקהל

(פ"ה 109 א) אשר צוה ה' לעשת אתם. לכאור' צ"ע דהא הציווי הוא לא לבער אש ולא לעשות מלאכה וא"כ איזו עשי' יש בכאן. (ויצו' רמב"ן ואבע"ז דקאי על עשיית המשכן). ויתכן לבאר דרמז בזה להא דאי' בקידושין (מ ע"א) דישוב אדם ולא עשה עבירה ה"ה מקבל ע"כ שכר כעושה מצוה ע"ש. וכמו"כ יש לבאר קרא דלעיל (לא, טו) **לעשות** את השבת'. ואולי לפי"ז אפשר לבאר מה שכתב רש"י לקמן (109 ב), הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת. ולכאור' כבר שנאה לעיל בפ' כי תשא (לא, יג) ואמאי נכפל הכא, ולהנ"ל י"ל דאתא לרמוז כאן עני"ז אשר לא נרמז שם.

(109 יב) ואת פרכת המסך - פרוכת המחיצה. כל דבר המנין, בין מלמעלה בין מכנגד, קרוי מסך וסכך, וכן (איוב א י) שבת בערו, (הושע ב ח) הנני שך את דרכך. מבואר בזה, דכל עשייתה של הפרוכת, היה לצורך כיסוי הארון. ולפי"ז יבואר הא דעטפוהו בשעת המסעות, דוקא בה.

(109 ז) את עמודיו ואת אדניה - הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה. ועי' רש"י פ' וישלח (לב, ט) ותוסי' ריש קידושין (ב ע"ב) דהביאו עוד כהנה רבות מהפסוקים ומהש"ס.

(109 ט) בגדי השרד - לבסות הארון והשלחן, והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות. ואילו ביומא (עב ע"א) קאמר רבי חמא בר חנינא על פסוק זה, את בגדי השרד לשרת בקדש, אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט. ומבואר בגמ' דכהונה לבגדי כהונה. ונראה דרש"י לשיטתו דכתב (לעיל לא, י) ולהלן (לט, א) להוכיח דבגדי השרד אינם הבגדי כהונה, [והוא פירש ע"ד הפשט, והגמ' ע"ד הדרש].

(109 יו) טוו את העזים - היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן. ונראה דצריך לזה נשיאות לב, לפי שנעשה במסירות, [שהרי יכולות היו לטוות אף אחר חיתוך הצמר], לגודל רצונם להשתתף בבניית המשכן לד'.

(109 זז) והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן. צ"ע שהרי אין מקבלין מן היחיד, שמא לא ימסרנו יפה (ב"מ ק"ה ע"א). ואולי שאני הנשיאים דידיעי למסור יפה יפה.

(109 ח) ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטרת הסמים. כתב התרגום יוב"ע, שהעננים הלכו לגן עדן להביא משם את הבושם ואת השמן. וצ"ע איך מהני למנורה, הא למנורה בעינן שמן מטפה הראשונה. [והא דבמנחות (פ"ט ע"ב) מהני קמח מהשמים, משום דסו"ס קמח הוא, משא"כ הכא]. ואולי י"ל דירד מהשמים שמן באיכות של הטיפה הראשונה ממש. או י"ל דשמן זה נעשה מטיפה ראשונה ע"י זיתים של מעלה שנהיו בנס. ועי'.

(פ"ז 109 ז) ויעש את המנרה זהב טהור. צ"ע שהרי נעשתה מאליה ע"י שזרקה לאש. ונראה דהא גופא עשייתה. ולפי"ז מבואר משה"ק לעיל פ' תרומה, לאיזה צורך נצטוה בה, אם אינו יכול לקיים. ולהנ"ל א"ש, דבאמת חשיב כאילו עשאה עם כל הפרטים וקיימם בשלימות.

טעם ענין המראות בכיור

(פ"ח 109 ח) במראות הצובאות. ראיתי מביאים בשם הדע"ז דהוצרכו מראות בכיור, כדי שהכהן יראה את הסוטה בהקרבתו. והיה תמוה לי, שהרי גם דרך העששית אסור לראות האשה. ובדוחק היה נראה דאה"נ, אך הכא דהיה מוכרת, עדיף באופן זה, דקל טפי.

שוב כאשר פתחתי בדע"ז, מצאתי שאומר לכאור' דברים אחרים. וזה לשונו שם, כדי שיראו אותו הנשים, לכך היה נתון בין אהל מועד למזבח משוך כלפי צפון, ויראו משם סוטה שותה, ונוסרו על ידי כן. עכ"ל. [ומע"ז כתבו הרא"ש והחזקוני]. ולכאור' כונתו בזה, דכל הנשים יראוה ע"י המראה, ויתווסרו עי"ז [מלשון מוסר]. אך יל"ע מדוע הוצרכו למראה כדי לראותה.

★

פרשת פקודי

מדוע רק כאן ביקשו פירוט וחשבון מה שנתנו

(109 טא) אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו'. עי' במדרש כאן, דאמר להם משה אלה פקודי המשכן, כך וכך החשבון של כל ההוצאות וכו'. ועי' בילקוט (רמז תטו) והביטו אחרי משה, רבי חמא אמר לגנאי, היו אומרים ראה צוארו כו'. וחברו משיבו ריקה, אדם ששלט על מלאכת המשכן, אין אתה מבקש שיהא עשיר. כיון ששמע משה כך אמר להם חייכם משהמשכן נגמר אני ונתן לכם חשבון שנאמר אלה פקודי המשכן.

אמר אאמו"ר שליט"א, דהנה רק במלאכת המשכן מצינו שרינונו אחרי משה שנטל לעצמו, ואילו במעשה העגל לא מצאנו שרינונו אחרי אהרן שנטל לעצמו מהזהב.

ותירץ המהר"ם שפירא זצ"ל, שדרך העולם, שרק כשעוסקים בדבר קדוש של בנית המשכן, באים לערער אם יש מעילות. משא"כ בענינים כמו עגל, אף אחד לא בא לערער.

עוד תירוץ הביא אאמו"ר שליט"א שהוא לימוד זכות נפלאה על כלל ישראל. שבענינים קדושים, שנעשים ע"י רוח דקדושה החופפת על האדם, ממילא מי שנדבה ורוחו, מברר היטב שבאמת התרומות הגיעו ליעדם וקיים המצוה. משא"כ כשנתנו את זהבם לעגל, שזה עבירה, נפשם עליהם תתאבל, ולא עשו זאת בלב שלם, ולכן בסתר לבם לא הקפידו אם הגבאים יקחו מעט.

(פ"ט 109 י-י) ויעשו את אבני השהם וגו': וישם אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל וגו'. נראה לבאר הטעם דדוקא אבני השהם נבחרו משאר אבני החשן, לתת באפור. משום שהאבן של יוסף, היא שהם. ויוסף הובטח במיוחד על כך שיקבע שמו באבני האפור. כדאיתא בגמ' (סוטה לו ע"ב) דבעת הנסיון עם אשת פוטיפר, באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפור ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם כו'. וממילא כאשר לא חטא, יהא בעשיית האפד מאבני שהם [האבן של יוסף], זכרון לבני ישראל על התגברותו.

ושמעתי מאמרו של יט"א לרון לפי"ז לגבי מלאכת שבת. דהנה ב' שעשאוה פטורים, רק באופן שזה יכול וזה יכול. אך היכא דא"א לזה בלא זה, שפיר חייבין, וכמו שפירש"י שם בשבת (צב ע"ב ד"ה זה אינו יכול), דכך דרך ההוצאה של דבר כבד, להוציאו בשנים.

וממילא יל"ע לגבי הקרשים דנהיה נס שקיבל עזר משמים בהקמתם, האם הוי כב' שעשאוה שאורחיהו בכך. והיה נראה לומר דהוי כזה יכול וזה אינו יכול, דרק היכול חייב, והאינו יכול פטור, דהוי מסייע ומסייע אין בו ממש, כדאיתא בשבת שם (צג ע"א). וממילא צ"ע שהרי כל איסור בונה וסותר בשבת, ילפינן מהקמת ופירוק המשכן. וא"כ ע"כ דאיכא חיוב בהכי.

ונראה דכ"ז קשה אי נימא דעצם ההקמה היתה בנס, דאז יל"ד דהוי כמסייע גרידא. אך למשנ"ת דניטל כובד הקרש, י"ל דשפיר מעתה הוי כאחד שעשאוה לבדו, ובודאי חייב. ואפי" אי נימא דבהקמת משה הראשונה היה כמסייע ע"י נס בעצם מה שהוקל כוברים. מ"מ בשאר ההקמות במדבר, דכבר נשאר קלים [שהרי הליים הקימהו], תו אי"ז כב' שעשאוה או כמסייע, וע"כ שפיר ילפינן מהתם איסור בונה. ועי'.

(פ"מ פס"ג) ויערך עליו ערך לחם לפני ה'. מבואר דחלק מצורת השולחן, הוא מה שנמצא עליו הלחם. ובלא זה ה"ה חסר מצורתו. וכן מבואר להלן פס"ו כה לגבי המנורה, דהעלת הנרות, הם חלק מצורתה. וכן אח"כ פס"ו כז לגבי מזבח הזהב, דהקטרת הקטורת, הוי חלק מצורתו. ובוהו הוא חידוש טפי, דאע"פ שהקטורת אינה נשאת כל הזמן, ואינה כהשולחן והמנורה שהפעולה נשאת בהם [בשולחן הלחם נשאר, ובמנורה, הנרות הדולקים נשארים], מ"מ עצם מה שמשמשים בו, הוא השלמת צורתו.

חזק חזק ונתחזק

★ ★ ★

תיקונים והוספות לגלינות קודמים

לפ' תצוה: עוד בענין כיצד היו תפוסים אבני החושן, הראני אמרו"ר שליט"א, שהרמב"ן (כה, ט) תמה על רש"י שפירש (כה, ד. כה, ט), שנקראו אבני מלואים ע"ש שקועות בתוך גומא ומלאות אותה. [ומבאר שענין מלואים הוא, שתהינה אבנים שלמות, ולא שנוצצו]. וכתב שלא היו שקועות, אלא עשו מלמטה מושב כמדת האבן, ויוצא ממנו מזלג בעל שלש שניים שיאחזו את האבן, (כמו שעושין בכל אבן יקרה כדי שתתראה מכל צד ולא יטמן יפה והורה בתוך הגומא). וביאר אמרו"ר שליט"א, שלדעת רש"י שהאבנים היו שקועות בחושן, י"ל שהכיסוי סביבם, היה משופע כלפי חוץ, באופן שנתפסו בו.

לפורים: הביאור שהבאנו בכל זה איננו שוה לי, ע"פ הגמ' (טו ע"א) שהראהו שטר המכירה. שו"ר שהגמ' להדיא באה לבאר ענין זה, וז"ל, וכל זה איננו שוה לי, אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר, כל זה איננו שוה לי, כורב חסדא. דאמר רב חסדא, זה בא בפרובובלי וזה בא בפרובובטי. אר"פ, וקרו ליה עבדא דמזדבן בטלמי.

לפ' כי תשא. בענין חציצת הטיט ברגלי הכהנים, העירו הת"ח שיחיו (מאופקים), דכיון שהמים אינם חציצה, וגם העפר מצד עצמו אינו חציצה, (שהרי עליו דרכו). א"כ איך הבין יהא חציצה. אלא דאכתי יל"ע, דבודאי נכנס אף בין האצבעות. כמו"כ נשארה הטענה שאי"ז דרך כבוד לעבוד כן. והשתא לפני מלך בו"ד כו' (ע"י פסחים עה ע"ב). עוד העירו שאף בימות הגשמים נהיה בוך על הריצפה, ואיך עברו אז. וה"ה בן ציון הלוי דינר שליט"א הוסיף, דהנה בזמן ירידת הגשמים, מצוי שהבוץ מלכלך הבגדים, וא"כ איך לא לכלך הבגדים, שזה פוסל אותם לעבודה (כדא"י בפסחים סה ע"ב). ויל"ע בכ"ז.

במש"כ דאיתא בחז"ל (פסחים ק"א ע"ב) דמי שאינו מנגב רגליו, סכנה היא. שו"ר שבגמ' משמע שרק כשלושב מנעלים על רגליים רטובות, זה מזיק. ולא כשסתם נשאר ברגליים רטובות. ויל"ע הוא בדוקא.

אשמח מאוד בהערות ותגובות [השגת הגליון] בפלי' - 0533130380

לרגל ימי ביה"ז, הננו להודיע, כי בס"ד ישנו נדיב לב, שמוכן בשמחה לשלוח את הגליון בפקס או באימייל, לכל המעוניינים, [ע"י בקשה בפלי' הנ"ל].

(פס"ג) ויביאו את המשכן וגו' - שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו. שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא. הנה בתחילת דבריו כתב רש"י דהקב"ה הניח למשה להקימו. וצ"ע ממש"כ בסוף דבריו דהוקם ע"י נס, ורק היה נראה כמקימו, והיינו דכתיב 'הוקם המשכן'. הרי דלא הוקם ע"י משה.

ונראה לבאר בעזה"ת, דהנה הלא בעצם בכל מלאכה, עושה האדם את ההשתדלות, והקב"ה פועל את הטבע, הנראה כאילו והאדם פועל כאן משהו, ובאמת הטבע הוא נס [רק שהוא יותר תמידי].

ולפי"ז י"ל שאף הכא עשה משה ככל יכולתו במאמץ רב ועצום, ואח"כ נעשה נס שהקרש קם מאליו, ע"י שהוקל כוברו, עד כדי יכולת משה להרימו. ומש"כ 'הוקם המשכן', שהיה רק נראה כמקימו מעצמו. היינו משום שבאמת הוקם בעיקר ע"י נס. וכוחו של משה לבד, לא היה מספיק כלל כדי להרימו.

וממילא נמצא דבאמת משה הרימו במאמץ גדול ככל יכולתו. ונמצא דשפיר עשה מלאכה במשכן. רק שהיה נס גדול, במה שהקרש הוקל מכובדו העצום, לכדי כוחו של משה. והוי כהוקם מאליו, ביחס לכובדם האמיתי של הקרשים.

והנה בעיקר דברי רש"י שכתב, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו. ביאר מו"ר הגר"ח ברמן שליט"א משמיה דהגר"צ במברגר זצ"ל, דאף שמשה ניהל הכל, מ"מ רצה הקב"ה שהוא יטרח בעצמו בידיו. ולכאוי צ"ע, שהרי קם ע"י נס, וא"כ לא טרח כלל. ולפמש"כ דבאמת היה לו כבוד, ורק הקב"ה הקל מכובדן שיוכל לסבול הכובד, א"ש היטב, דבאמת טרח טובא. וזהו שכתב רש"י אח"כ עסוק אתה בידך.

שוב שמעתי ממו"ר (הנ"ל) שליט"א, שביאר בעיקר הענין מעין הביאור הנ"ל, רק בנוסח אחר. דמשה נתאמץ ככל יכולתו, עד שנעשה נס, והוקם מאליו. [והיינו שבסוף לא קם על ידו כלל, אלא מחמת מאמציו, זכה לנס. ובהערה הנ"ל י"ל דסו"ס מצד עצמו פעל בידיו, אף שהתוצאה לא נעשתה ע"י].

והוכיח כן מקושיית הרא"ש בנדרים (לה ע"א) דאמרינן התם דמשה היה גבור, דכתיב ויפרוש את האהל על המשכן, ואמר מר משה רבינו פרסו, וכתוב עשר אמות ארך הקרש וגו'. והיינו דהיה גיבור במה שהצליח לפורסם בגובה י' אמות. והקשה הרא"ש בפירושו שם, תימה אמאי לא יליף מקרשים דכתיב וישם את המשכן. ולכאוי צ"ע מאי קשיא ליה, הא בקרשים הוקם מאליו ע"י נס, ולא משה הקימו.

וע"כ שלא נעשה נס שקם מאליו ברגע שנגע בו, וכמו"כ לא נעשה נס שמשו קיבל כח אדיר להרימו. אלא משה התאמץ מאוד להקימו, עד שקם בנס. וכדמשמע מלשון הפסוקים, דמצד אחד כתוב ויקם, ומאידך כתוב הוקם. וממילא שפיר אפשר ללמוד דמשה היה גיבור.

ולמש"כ לעיל, נמצא דאיכא צד רביעי בביאור הנס שנעשה בקרשים, דהקרש נצטמצם מכובדו עד כדי יכולת כוחו של משה. וגם לפי ביאור זה, א"ש קושיית הרא"ש. לפי שעדיין נשאר הקרש כבד מאוד. ושפיר אפשר להביא ראיה שמשו היה גיבור. [מאידך גם אפשר לתרץ בדוחק את קושיית הרא"ש, דהגמ' לא הוכיחה מהקרשים, לפי שאי"ז ראיה מוכרחת, דשמו נצטמצם כוברים עד שנהיו קלים ביותר. ואם כי לא משמע כך כלל בפסוקים, אך עכ"פ מהיריעות הוי ראיה טפין].